

GANDEETAN IRTETZEN DA

BIZKAIKO ETA GUIPUZKOAKO EUSKERAZ EGUINA

DOMEKETAN URTETEN DAU

1903-ko Garagarrilla-ren
21ⁿEuskalerrian, iru peseta urtean.—Erdalerrian, sei peseta urtean.
Guei Bakocha, Chakur chiki bat.1903-ko Baguilla-ren
21ⁿ

IBAIZABAL-en Echea: Bilbon—Dendari Kalean (Calle de la Tendería) 19—Jaun José Astuy-renean.
Eskutitz edo karta guztiak zuzendu beitez artezkariaren echea: Tivoli, letra B, 2.^o derecha.

San Luis Gonzagatarrari

1

Araguiz jantzitako
Aingueru ederra,
Dirurizu zerutik
Jechia lurrera;
Pozik gatoz kantari
Gaur zure aurrera,
Ontzat artu zaiguzu
Gure etorrera.

2

Lurreko jardín lore
Ederrez betiak,
Askoz ederragoak
Zure birtutiak,
Bada emen igaro
Ziñuzan urtiak,
Aingueruzko bizitzan
Juan ziran guztiak.

3

Zeruko zure Ama
Birjiña María,
Bera izan zan emen
Zure guaria
Zure biotz mancharik
Batere gabia
Zan lirioa beziñ
Eder ta garbia.

4

Komunio Santuan
Jesus artutzian
Zerua arkitzen zan
Zure biotzian,
Bizitzan aingueru ta
Serafin iltzian,
¿Nola poztuko ez guera
Zuzaz oroitzian?

5

Jesusen lagundian
Ziñanian sartu
Bere amorioan
Oso ziñan sutu,
Ogucitiru urtekiñ
Gazte eta Santu
Elizak altaretan
Pozik jarri zaitu.

6

Agur Santu maitea
Urrengo artian,
Baña etzaite aztu
Bien bitartian,
Erregutu gugatik
Zerura gaitean,
Gloria gozatzeko
Zurekiñ batian.

P. M.

CHORI-ERRITIK EGAZ

(Leenengo egaztada-aldia)

Eztaikit zein egunetan, Chori-erriko eliza bateko kanpatorrean nengoan ni, neure chori-kuna politari jatekoa aboraturten. Elizehori-kunak berez bildurtiak eztira, baiña nireak bildurtu ziran oso, orduari edo erloju-ondoko leioan ego-zarata izugarri bat entzun ebenean. Danak batbatean ichi eben jatekoa, ta eguin eben *chilada* itzal bat, eliza aretako sakristua gortuteko bestekoa. Nire kunak ezeukien orraitino *chitadarik* zertarako eguin, bildurtu ziralakoa erakusteko, bada euren bildurra argui argui irakurri zeitiken euron arpegui chiki lumatuetan. Neu bere *zertarako* da guzurrea esatea? ikaratu nintzan apur bat, usterik *arra* edo *miru* erdaldunen bat zala ego-zarata izugarri aren jabea. Baiña nik eneban *chitadarik* egin, bada *ezpadan*... Koissu nenduzan neure kuna bildurtuak, eta euron buruchuak eta nirea orduariaren ostean gorde nebazan polito polito.

Olan gegozan, egoak erdi-batuta erdi-zabalduta, baiña... oso ikaratuta, beguira nor etezan gure ikara andia-
ren zio edo *motivoa*...

Alango baten agertu zan kanpatorrera neure neurri-inguruko chori polit bat, eta «ez bildurtu» esanda sartu zan bertan, egoak batu batu eguinik.

«Egun on» esan eban apur bat gerrochuago. «Egun on» erantzan eben nigaz nire kuna laztanak, arpeguiko bildurak emoneko zuritasuna alden-duaz. «Artachori da, Artachori da» esaten ziarduan nire kunok euron artean.

Urtenguendun orduari-ostetik kanpa nausiaren albora, chori polita egoan lekura, beronegaz estutasun guichiagogaz berba eguiteko.

—¿Ze bizi—modu, zelan gagoz?— itandu eban chori etorri—barriak.

—Gu ondo, Artachori—erantzun neuntsan.

—Badakust poztasun andiaz. Ta ¿IBAIZABAL-ek zer diño?

—¿Zeñ IBAIZABAL-ek? ¿Erderaz «El Nervión» derichonak, ala Asuko chimitz—arguia eiten daben echeak?

—Ez bata, ez bestek. Itanduten dautsut IBAIZABAL—izeneko euskaldun albistariagaitik.

¿Euskerazko albistaria? Eztago

euskerazko albistaririk. Ill zan *Euskalzale*. Chirrist eta Vascofillo eztira agiri inongo albistarietan.

—Ill zan, bai, *Euskalzale*... Baiña bera biztuteko-ordeaz, albistari euskalzale bat jaio da, ta au da IBAIZABAL.

—¿Nork esan dautsu, Artachori?

—Kurloiak, gure anaje Kurloiak esandaust, Elizehori. Birritan egon da bera IBAIZABAL-en echean, ta berak esanda dakit igazko Urtarrillean jaio zala albistari ori, astarokoa dala...

—¿Bere aita *Euskalzale* leguez barri-zalea bada?

—¡Baita!... Beretzako barri-billa lagundu daiztasun nator beren bere-
rik. (1)

—Orisse bai, ta pozik lagundu bere. Baiña onek kunok bakarrik ichitea...

—Onke inongo dabe onezkero euron-tzako. Beñ egoak astiduten jakin ez-kero...

—Bakigu, jauna—esan eben kunok

—Eztaukagu arraiaren bildurrikariñ egitean, ezta elaiaren ikararik bere geuk gura dogunean gueratuteko.

—¿Zer gura dozu gueiago Elizehori? Onek atarako dabe euron bizia. Zuk urteizu bakartegui onetatik.

—Gura neunke urten... zeu lagun izatekotan...

—Urtan daigun bada... Zure egoak eztira eguin beti kanpatorretan egiteko; nireak bere eztira artorik arto beti ibilteko; ta gure lumak eztira bakarrik gure kunak epeletan gordetako. Gure egoak barri zeatzen billa, Euskal-erri dana arakatuteko eguinak bere badira, ta gure lumak IBAIZABAL-eri bere orriak al bait ondoan, baturiko barriakaz, edertuteko jaio zirean.

—Eguia diñozu... Goiazen... Baiña leenago agur eguin bear bauptsagu nire kunari.

—Ederto.

—Bagoaz—esan neuntsien—bagoaz, kuna gaztechoak. Eguin biziagaitik. Ez aitzu gugaz, geu bere ezkara eguingo zeurokaz-ta. Gogoan euki beti nire esana: au da, euskerazaleak izan beti.

—Orisse bai. Agur—esan eban Artachorik.

—Agur, jaunak—erantzun eben nire kutunak—¡Bizi bedi euskerea!

(1) Chori-errin esaten da itz au, erderaz *expresamente* esaten dan leguez.

Au entzunik eta erantzunik, egoak zabal zabal eginda urten guendun kanpatorretik, Artachorik eta chori guizajo onek.

**

Bidaldia asi ta beingoan, itandu eustan nire lagunak.

—Oñ gnora gura dozu ioatea?

—Onezkero Eguzkia ez talduaz doia ta eztaukagu bide luzerik eguiteko astirik... Goiazen Archandara, andik Asue ikusteko, ia zelango ichurea daukan... gura badozu.

—Ondo esana.

Mutu batek «aitegurea» esan leiken baino ariñago, eldu guñan Archanda—ganera... Ta ango areehik andienan gure oinhuak ipiñi ta laster, esan neuntzan nire lagunari:

—¿Bakutsu? Orisse da Asue.

—Erri polita.

—Ezta erria.

—Orduan esan daidan uri polita dala.

—Uria bere ezta... Ori da eche-pillo bat, eta echeok batzuk dira Sondikenak, besteak Erandionak ete besteak Louinak. Beguitu iru elizari zelango ichuran dagozan, eskerretara Erandio, eskoatara Sondike, eta erdi-zuntz Loiu dagozala.

—Esan lei, Asuko euskerea ill deiten bildurragaz, Asue zainduten dagozala irurok.

—¿Eta orrek chimiñi andiok bakutsuz?

—Bai, ta esan lei Asu beraren surrak dirala, ta eurakandik doian keia...

—Mokoa.

—Abotik kendu daustazu.

—Abotik kenduteko gauza charra da,urretatik kenduten dira mokoak *gueienetan*.

—Ta ¿euskerea zelan dabill or?

—¿Euskerea? Andikiaren artean *urri* (ia ia *agorriñ*) eta andiki eztire-naren artean charto. *Enseguida, ya lo creo* ta onek lango berbakaz iosita dauke or bean gure Ama Euskerea.

—Eta erdereza ugari ¿ezta?

—Bai; erdaldun *chori* asko etorri dira Asue, ta au naikoa ezpalitz leguez, bertako seme asko erdalzaletu dira... Amar urtetik gorako ume chuak bere, andi-antza artutearren edo, erdera egiten dabe alan nai olan.

—Ta ¿ori dok Asue? Ori eztok Asue. Ori dok *Castilla la Nueva*

Onetan gengozala asmau guendun mutill bat etorrela, arri bat eskuan ebela, ni edo Artachori (ta al-izanik, biok) ioteko ustea. Baiña berak arria iaurtin-orduko, ichi guendun arecha, IBAIZABAL-gana ioteko, eta arriak uts eguin eban... Orduan mutilla, amurru andiz, asi zan esaten:

—¡Kristina! *¿Eburlarme así una artachori?* ¡Kristina! *¡No me eburlará birritan!* ¡Kristina! *¡Asustarra te soy, Kristina, y ninguno me á irabazia punteria!*

Asustarra dala diño—esan eustan belarrira Artachorik, «Aize-errot» ga-netik goiazala Bilbora—¡Arrotu leitikez Asustarrak, Asuko danak mutill orren euskerea daukenean edo euki daien orduan!

ELIZCHORI.

ELANCHOVERI

(Neure lagun maite Ugaldetar Alejandrorentzat).

Kantabroko ichaso kondairak edestuan Aurkiten dan Ogoño mendi itzaltsuak Amak semeak leguez gorderik bere altsuan Daukaz erri maitea zure echechuak.

Berak jagoten zaitu negu aserretuan Ekaitz ikaragarri ta uñetatik (1) Berak udabarrian, udan ta atzenean Itzalez emoten dau arpegi zugaitik.

Baita bere anaia Gurbusti bilostuak Zure beste aldean jagote jarririk Luzetzen deusuz pozez zuri bere besuak Eta Ogoñok leguez zaukaz laztandurik.

Ezta balitzateke benetan gurasoak Aurkituko zinatzet aín ondo gordia Orregaitik zaukedaz neuk bere laztanduak Zuek Ogoño eta Gurbusti mendia.

Orchen ikusi neban lenengoko arguia Orchen nai neuko ikusi azkenengokua Zeure kai ondochuan dago neure echia Eta eche atanche neure amachua.

Orchen daukat gomuta orchen daukat bizia Orchen ditut anaia ta neure lagunak, Orchen sortu zirean gta amaituko etedira Nire gozozko ames ta maitetasunak?

Orchen ditut ezaunak nekezari ta jaunak, Elizako irudi ta chiliñen otsak Illerri-Santu eta berean datzazanak Danak ditudaz maite ta ehadikotzat.

Orchen ezautu neban aldi negargarria Anaia arteko guda madarikatua, Orchen ikusi neban sutan neure echia Eta ezautu neban gure arerua.

Orchen bai neure aitak gomutanaibagueat! Negar mingots ta sotin larrien artean Esan eustan zelarik Euskelerri maitea Esturik guertzen zan inoren azpian.

¿Baña nora naroa gaur nire gomuteak Bakarrak asi banaz zuri edestuten? ¿Ichiko ezpadeuste Euskeldunen jaubeak Aitak zer esan eustan arguiro esaten?

Alde eguizue bada naibaguezko irudiak Alde ta betoz beste pozgarri jantziak, Zagoze gaur issilik biotzean gordiak, Bada etorriko dira egualdi obiak.

ERREBIDO.

Manilan Orrillan 1/903.

EUSKALDUN ERDALZALEA

Erderazko barrea eta euskerazko negarra.

(BUKARA)

II

—Virginia.

—Señorito.

(1) Olatua.

—¿Que te ha dicho el carbonero?
—Erreña que quiere aser a mi.
—¿Que te quiere hacer reina?
—Si Señorito; son burulanziós.
—Pero... reina ¿de donde?
—De Arizpe.
—Y ¿quien es el rey? ¿El carbonero?
—Si señorito.
—Para rey moro... pase; pero piénsalo... piénsalo...

III

Etzuen gau artan beguirik batu Bijiliak; nagusiak ere piénsalo piénsalo, bitan esan zion; lo ez egoteko, pensatzeko.

¡Al! ¿Eskuan zuen choria egatzen utzi? ¿Noiz berriz arkitu alako erarik?

Bigaramonean abisatu zion Juan Andresi, ekarri zeiola albait lasterren burdi bat ikatz eder-ederra.

Arratzaldean an zan Juan Andres burdi ikatzarekin, sano-sano. Bijiliak etzirudien aurreko egunekoa; aren arpeguiera ederra eta izketa leunak choro eguinik zeukaten Juan Andres. Amasei pesetaren lekuan amazapi eman zizkion burdi ikatzagatik, esanaz, gañerako peseta ura zala jaijan kape artzeko Bijiliaren izenean.

Nai zukean onek aurreneko eguneko azkeneko itzaldia berritu; ¿baño nola? Beldur zan beste askok eta askok esan ziotena—*silabisto nomokordo*—erantzungo ote zion; baiño «dana dala», esan zuen, «ausi dezadan sua», eta asi zan:

—Beguiria Juan Andres; atzo egüerdiko azkeneko itzaldi ura ¿benetan asi zenduan?

—(Ario jaunak—esan zuen bere barruan Juan Andresek—orainguan guchienaz urkamendia badiagu, baño erantzun zuan:—) Bai Bijilia, bai.

—Orra ba. Nik broma zalakoan broman erantzun; baño zuk arrizko biotza ere bigunduko zenduke ta...

—Ez estutu emakumea; bart bertan ezkontzeko itza eman nion auzoko neskacha gazte bati, eta ezta ezer galdu; eta oraindik iru ehetan badi-tuzu bost mutill-zar, eta zirikatzen badi-tuzu, zerbait aterako dezu. Orain milla esker eta bigar, Jaungoikoak nai badu, kape artuko degu andre-gaiak eta biok zuk emantako pesetarekin zure osasunarako eta ario.

Pozik zegoan Juan Andres guizajoa gueiagoko oker gabe eche artatik atera zanean.

IV

Illeren baten buruan, dultzeña-soñu eta tanbor-otsak aditzen ziran. Juan Andres zetorren ezkontzera, eta jendeak zeuden leioetan, baita Bijilia ere.

—¿Que te parece de los novios?—galdetu zion nagusiak Bijiliari.

—Kaskilchus; señorito, kaskilchus.

—¿No quisiste al rey moro?

—¿A kaiku? ¡Ja... ja... ¡jail! ¡Ke irrisa, ke algara mas gozo! ¡Ja... ja... ¡jail! ¡Ke barregarri!

Kanpotik barre eguin nai zukean,

baño barruan irakiten zegoan lapikoa.

Sarturik bere guelara, zoroa zirudien bere burua puskatu bearrik, lurrean iraulka: «Neri burla ori eguin kaiku orrek» esaten zion bere buruari, bere chimak atera bearrik, gogoratu gabe illerantzi edo peluka zeukala, bota zuen au maipera eta aspi-lla bete negar eguin zuen.

Asi ziran dultzeña-soñuak berriz ere, ezkonberriak elizatik ateratzean, eta abiatu zan jendea leioetara; baita Bijilia ere, churizkatu edo *disimulatu* naian bere barruko triperrea; arpeguia garbitu zuen, baño aztu zitzaion illerantzi edo peluka jartzea, eta leiora urten bezin laster, bazuen nork beguiratu, eta batez ere Chinchirrik bota zion bertso bat, ara nola:

Zu alabutzen nai det Bijilia
Lenen burutik astia,
Alderdi bata soill-soilla dezu
Illegabea bestia,
Gau illunean paga diteke
Buru ori ikustia,
Illargui ordez lezakelako
Arguitu mundu guztia.

Bertso ori aditzean, estanda eguin balio bezela Bijiliari anditsu batek barruan, asi zan aotik bota naian zertorkion guztia; baño ezin zuen, eta bota zuen beguietatik guztia negar malkotan.

Nola Chinchirrik aditu zituen Bijiliaren erderazko barre ta algarak, orduan errukiturik, bota zion konso-latzeko bertso au:

Konsola zaitte Bijilia maite
Gazte dontzeilla ederra,
Lurrean beti izango degu
Zerbait *sufrilu* bearra;
Elkarren urcho izan oi dira
Ezea eta igarra,
Ala zuk barre erderazkoa
Eta euskerazko negarra.

P. M.

IGAISUAKI

Aize izoztu beldurgarria
Gallendutzen zan indarrez;
Mendi altuak, kanpo zabalak
Jantziak zeuden elurrez:
Eguzkiaren beguiratua
Etzan arpegi ederrez,
Chori alegre kantari aiek
Etziran ikusten errez,
Nonbait gaisuak gordeta zeuden
Elurtearen beldurrez

Zugazti baten adar ertzian
Guztizko kontuz gordiak,
Choricho batek zeukan kabia
Eta kabian umiak;
Amak beraren egal azpian
Estali arren tristiak,
Ume erbalak arkitzen ziran
Gaisuak otzak pasiak,
Eta chioka dardar ikaraz
Ia illian gosiak

Egaa zabalez eta koajez
Aldendutzen da kabitik,

Kanpo elurrez estali artan
Zerbait billatzia gatik.
Baña jail! baratz polit aietan
Etzan arkitzen lorerik
Ala choricho koajetsua
Saiatutzen zan alperrik,
Zeren janari guziak zeuden
Elur azpian gorderik

Ogui apur bat arkitu eta
Tristia guztiz kontentu,
Egaa bizian umietara
Beriala zan jiratu;
¡Zer poza senti ote zuben ark
Zitzaionian eratu!
Ala choriak mokuen punttan
Ura zubenian artu,
Zugaztiraño irichi naian
Etzan gaisua guertatu

Ama leiala allegaturik
Arbolen aldamenara,
Tunpadako bat ordubanchen zan
Bazter batetik atera;
Egalak oso purukatu ta
Eroritzen zan gain-beera,
Bere kabia zeukan arbolcho
Zugaztiaren oñera,
Naguiak jua balitz bezela
Illa elurren gañera

Eiztari bat ¡ai! bere eizari
Kontentu aundiz beguira,
Eguite eder arren pozian
Kantari dua errira;
Chori chikiak beti chioka
Artean bizi badira,
Isildu gabe penagarriak
Aizera ariko dira,
Amari deika, noiz biurtuko
Ote zaioten kabira

Egun sentien argui berriak
Kantuz agurtzen diranak,
Etziran entzun goiz triste artan
Lenaz entzuten ziranak;
Kabian epel beren amakiñ
Guztiz kontentu zeudenak,
¡Ai! chori chiki eziñ egonak
Lenago arren guizenak,
Gau luze artan gosiak eta
Otzak ill zituen denak

Eguzkiaren indarrak guero
Bultzarik, aize chistuak,
Etziran asko pozkiratutzen
Zugaztiko umechuak;
Ume zurtzaren guisa lajiak,
Ziran, eiztari gaistuak,
Nola etzuten zeñek emanik
Lengo atseguin gozuak,
¿Amarik gabe nola biziko
Ziran umiak?... ¡Gaisuak!

VICTORIANO IRAOLA.

OÑATIN

Corpus eguna

Euskalerriko eleiza danak edo gueienak eguiten dituzte egun auetan funtzio ikusgarriak eta egunari dator-kion parekuak, baño guezurtia izateko bildur gabe esan nezake Oñati da-

la danen artean eleiza-jira edo proze-
ziorik ederrena eguiten duena.

Lengo denboretan eta oraindik urte
asko ez tala, aurreko egunetatik asi-
tzen zan iristen lagun asko inguruko
erri danetatik, eta *Corpus* egunean
bertan prezesioa pasatuzten ez tanka-
le kantoi guztiak egon oi ziran erro-
meritarrek ekarten zituzten kochea-
kin beteta.

Azkeneko urte onetan, zergatik
dan jakin gabe, iruditzen zaigu eta
ala da izan ere, gueroago eta jende
guchiago etortzen dala.

Alaz guztiaz ere beti arguitzen zai-
gu arpegi ez-ezagun asko, eta jakin
detanez, eurretatik erdiak baña gueia-
go dira Arabako erri chikietako an-
dre-guizonak, seme-alabakin etorriak
oneri erakusteagatik nola Arantzazu
mendi azpiko errian eguiten dan,
euren erriburu edo Bitorian bertan
bezin eleiz-jira ederra.

Meza nagusi chit ederraren ondo-
renean irteten da eleiza erdiko atetik
orain kondairatuko detan Santu eta
jende illarea.

Lenbiziko arkitzen dira baserri
mutilleta agure urtearen urtez burua
zuritu eta erantzitakoak, au da, kal-
boak; danak eramaten dute euren
batzar edo kongregazioko kandela
piztuta. Euren artean nastuta ikusten
dira kaletar asko ere, jarraituaz da-
nak erdiko bidearen esker-eskubiak;
modu onetan da estalia kale batza-
rreko losa prozesioaren asieratik ba-
rrerenaño, nun joaten diran paliua-

ren inguruan apaiz eta prailleak, eta
onen danen ondorean, erdia eta baz-
terrak betean, erriko eta inguruetako
andre asko, errosario Santua min-
tzatzen.

Kalearen erditik eta len esan dedan
mutill aguragantik lagunduta, begui-
tatutzen dira Santu irudi ederrak eta
ugari naiz euren artean izan batzuek
debozio guchi sentitu eraguiten dute-
nak, eta nere utsezko ustean atera
bear ez litekeanak. Den denak, cha-
rrak eta onak, au da, gaizki eta ondo
eguidakuak, zergaitik Santu guztiak
izan bear dute onak, arkitzen dira
egoki apainduak lora presko eta li-
kurta gozokoekin erakutsiaz euren
kontua jartzen duanari, emakumen
eskuak bitarteko edo aurrenengo ibilli
dirala gai arek bear dan moduan
jartzen.

Santu edo irudi oietan danetan
erriko eta kanpotarren beguiak gue-
ien jostatzen dira Amabirjiña zeru
garbi koloreko estalki batekin estalia
joaten dan baten, zergaitik beraren
atze-aurre ta aldamenetan lagundu-
tzen dioten neska eta mutill chikiak
aingueru jantzian, eramane batzuek
larrosa gorri ostoa usain-gozotzeko,
eta besteak zeruko Erreguina areñ
soñekotik zintzilik doazen zinta edo
trapu arradak.

Beste gauza ikusgarri bat izaten da
Ama orren guertuan dantzatzan di-
ran mutilehoak, lenago mutill nugu-
siak eguiten zuten guisan. Inoiz en-
tzun izan degu gaizki eguina dala pro-
zesioan dantzatzea; baño badira au-

rretikoak, euren artean Santuak,
Amabirjiñari euren poza erakusten
ziotenak aurrean moduzko salto eta
kabriolak eguinaz.

Bukatutzeko banoa jakin eraguite-
ra prozesio onen ikusgarririk onena.

Paliuaren aurretik dijoaguizon bat,
sasoiaren aurrea, Jesus jantzian; be-
raren aurrean dituela beste amabi
guizon euren jantzi eta igueltzuz
eguintako arpegi-aurrekoak iruditu
eraguinaz Apostoluak dirala.

Danen artean San Miguel Aingue-
ruaren jantzian iristen da guizon bor-
titz bat, zein guelditzen dan bidean
jartzen diran altare chikien aurrean;
orduan begui guztiak beragana zu-
zentzen dira ikusteko zer modutan
ematen duan oin baten gañean jira-
bira bat, beguiratuaz bere ondoren
datorren Maisuari.

Urrena, palio guztiz ederraren az-
pian Erretore jaunak eramaten du
beste errietako guisa kustodia, Jau-
naren gorputzak.

Bi modutako soñuak jostaratutzen
dute prozesio au; bata, eskalorriko
chistulari on batek bere atabalarekin
lagunduta, eta bestea, banda deri-
tzaionak, zeina dan egunean egunean
gustagarriagoa, ezkerrek zuzendu-
tzen duan apaiz jaun onguille bateri
eta erriko guizaseme askoren lango-
go eta borondate onari.

AURSENDARI.

DURANGO-TIK (1)

IBAIZABALEN *diretore* jauna.

Inoz zure *periodiku* orretan zirri-
kadaren batzuk eguin deuskuzue Du-
rango-ko *habitantai* erderara ga-
rratz jo dogulako, ta emen bizi ga-
rian euskaldun banakari arpeguissa
gorrituten jakun, IBAIZABAL-ek egui-
sa zinuela ikusita. Sarri egon naz neu-
re artian esaten: ¿Ezetedago emen
bat *siquieran*, euskerazko *periodiku*
orri *cartaren* bat *escribiduko* deutsa-
nik, Durango-ko *notizissak* aguer-
tu daissan?

Inok be eztau artzen lumia, ta *pen-
tsau* dot neuk eguitia gaur, emen San
Antoniño egunetan izan dirian *fiestas*
eta *okurrentzissak* esanda. Ondo *co-
nozielan* dot *sabidurissarik* eztauka-
dala *escribiduleko*, baia inok eztau
eguiten da orregaitik *atrebidu* naz
nen eguiten, *aunque* charto eguin.

Nik esan barik be badakizue zelan
izan dan euri *denporal* gogaikarri-
ssa egun orretan; da *pentzelan* guenduen
Urkiolara jente guichi juango zala,
baia ez, ondiño badago *fedia* Euska-
lerrissan, *persona* asko juan zan *San-
tuarissora* *guardasolak* zabaldu ta
lupetzarik lupetza Izurtza ta Mañari-
ssan ziar. Danak ziran euskaldunak,
eta esen leike Erlejiñoaren mamin
mamiñeko gauza bat izan dala aurren
Urkiolako erromerissa, zegaitik ze,
ezeguan *denporia* ara gora *libertsino*
billa juateko.

Emengo *fiestas* izan dira bakarrik
korridak eta *comediantiak* eta Ezkur-
diko dantzak.

Domekan batu zan jente asko Bilbo
aldetik eta inguruko baserrisetatik,
batzuk zexenetara, beste batzuk *ko-
mediantiak* ikusten, da beste batzuk

(1) ¿Beñ edo beñ! Aguer-
tu jaku Durangon barri bial-
tzalla bat. Milia ezker *Pantallion* gogokoa; ekin aurre-
rantzean bere. Aste onetan ezta euki astirik zure os-
kubitz, ori orraztu ta garbitzeko daukuzan endorakada-
tatik eta orregaitik doa Durangon gaur eguiten dan
euskara -mordollean. Urrengokoak politoago urteago
dan erderakada batik; onchek ezpaleukoz, gaurreko be-
re polito eguinda da jo.

- 8 -

On J.—Bai, eskonfakiñ.

A. K. (emanaz).—Artu beza.

On J.—¿Zer?

A. K. (ojuka).—¡Ar beza!

On J.—¿Zer beza?

A. K.—¡Bai! gueza, ¡au guizon aldrebesa!

On J. Gaur gorreri bolara daukat.

A. K.—¿Noiz ezta Paskua?

On J.—¿Zer zer?

A. K.—¡Noiz ezten Paskua!...

On J.—Ostiral Santu egunian.

Pachi.—Umerekua zia gok aguria.

Bissente.—Orren sudurrak bazirudik udaria.

On J.—(ura edanta) Nuñ jiracho bat ematera bañu
eche aldera; bidez ikusiko ditut arpegi be-
rriak, asko gustatzen zait kanpotarrakin ego-
tia; bañan ondo pentsatu ezker, penagarria
da nere izatia, naiko diru badet, umoria ere
bai sasoikua, egokia eta... ¡gorra izan bearra!
Alaz guztiaz ez naiz tontua, ¿zer eguiten de-
tala uste dezute? bada gauzik erresena, erre-
paratzen diotet abora eta ezpañetara, eta
guchi gora bera badakit zer esaten duten;
ala askotan inork ezer igarri gabe *zafatzen*
naiz ederkiago!... erantzuten det, non ez du-
ten ezer igartzen. Laister etorriko naiz jira-
cho bat emanta (joanaz esker aldera), agur
gaziak adio.

LENDABIZIKO EGUINTZA

(Iruditeguian aurkestatzen da mendi edo arbol-
deguia eguillearen eskubi aldetik, ardote-
gui edo chabola bat, bere aurrean bi mai, alkiak, erdi erdian
arbol bat bere onean eser-lekuakin; esker aldea ague-
ria edo pauso lekua; erdian atzean bañu-eche bat
urruti balego bezela).

Lenbiziko irudia.

I

(Languille *pilla* *escrita*, aien aurrean) Pachi ta
Bissente; (chabolan) Andra Katalin; jotzen dute
eskilla.

Pachi.—Alare alare Jaungoikoari ezkerak sartu
diagu goizeko egun laurdona lanian; gogoz
lanian aritu ezkerre ja zer atseguiña artu-
tzen zaion gosariari!

Bissente.—Bai Pachiku, ala dek; nai bañan nekeza-
go etorri dituk zorziak, au flakia zeukan
nere barrenak *klin klin* eguiten zitekan
gosiakin. ¡Eup!... ¡Andra Katalin! (alderatu-

dantzara edo guztitara. *Korridien* barririk enoia emoten, lenengo *pentze-tan* dodalako IBAIZABAL-ekoak etzariela izango *afizinauak* eta guero *merrezidu* eztabelako ezer esatia *korrida* orrek. *Komediantien* artian asto batek ikaratu zituen albo errietatik etorri zirianak; asto orrek *sabidurissa* andissak dauko; *persona* askok gure leuke jakin arek dakissen beste. Dantzak, betiko moduan.

Gorbeliaz da arpeguissan bizarra edo *bibotiaz* kuzkusten zirian guztissak ezta zetan esan erderaz eguitenebela, kendu ezkerro Eibartarrak. Onak beti eguiten dabe euskeraz; gu baño mutill andissaguak dira orretan da beste gauza askotan.

Igaz eguin zirian beste gauza batzuk, *por ejemplo*, aureskulari ta santzolari ta orretarikoi *premissuak* emotia ta... aurtan bapez. Diñue datoren domekan izango diriala, eztaikit. *Segun* ikusten dogunez, emen *cangrejuen* antzera guaz euskalduntasunian; da ezeizu *pentzan*, emenguak uste dabe inok ezteutzelara irabaziko eurai euskaldunak izaten, da laster atarako deusue *platerera* Astarloa abadia. Ezkurdissen erdissan daukaguna zorionez arrizkua da, osterantzian oiño ezegüen an, *eskapauko* eban nora edo ara lotsatuta Durango-ko semia izatiaz.

Zapatu arratzaldian izan zan emen *crimen* bat; maketo batek *cuchilluaz* heridu eban Mallabiko mutill gazte bat. Neu eninehan egon bertan; entzun dot euskeraz berbetan egozala mutill batzuk, euren artian Mallabikua, ta ondolik *pasan* jakezala maketo batzuk; onak *pentzan* ebela euraikaitik zeozar esa ebela, ta atatik berbatu ziriala; maketuak *guardasolaz* jotera eguin entsala, ta bestiak orduan kendu eskuetatik *guardasol* ori ta belanbian apurtu ebela; ta *enseguida* maketuak *cuchilluaz* atara, ta sartu entsala Mallabikuari bi edo iru bider. *Heridarik* charrena izan da *tripakua*; ta au eskribiduten nagoala

diñuste agotik odola botaten dabela, ta charto ibilli biar dau guizajuak.

Nire *kontsejua seguidu* gura balebe aldia onetako mutillak, esango neuskioe ibilli daitezala beti makilla sendo bategaz, egurra ezta *falta* gure basuetan da, ta maketuakaz inoz berbatuten dirianian, zain ibilli ta jo ardura barik burutik bera; ez ibilli *chanchetan*, au eguingo deusak edo ezteutzat. *Kartzelatik* urten eguiten da; *campo-santutik* inor ezator atzera.

Ia *karta* au luzia eguin jat, eta *acabau* biar dot zuri esanaz eguingo dodala alegüña noz edo bein besten bat bialtzeko, jakin daizuen emengo barri, ta *aunque* guichi, bagariala Durangon be euskeria ta euskerazko *periodikuak* gustetan jakuzanak.

Ondo ta lodi bizi, ta zeure *ordene-tan* gueratuten da.

PANTALION.

ETZERA ILLKO AMA EUSKARA

IBAIZABAL-en 78 garren gueiau zerbaicho esan nuben Zarauzko errukitzuen echearen gañean, esaten nuela izanik eche ontan bildurik dauden beartsuak bi ez besteak euskaldunak moja bat zegoala euskalduna, gañorokoa erdaldunak.

¡Poztu zaitez ama euskara! Oraindik badira zure negarrak entzun eta malkoak legortu nai dizkitzuten semeak. Eztaikit gure IBAIZABAL chikia erri ontakoerrukitsuen echeko aguintari jaunak irakurtzen oteduten ala ez; dala bat edo beste, Maiatzaren 24-en esaten zana, guztia ezpada zerchobait eguin dute eta, chit bearrekoa, au da: Ekarri dituzte bi moja euskaldunak, gure arrebaicho maiteak; lengo batekin orra non ditugun iru. Eguia da oraindik erdaldunak daudela gueiagio; bañon denborakin

gauzak zuzentzen dira aziera ona emanda, orretan jarraitu ezkerro zerchobait eguingo da.

Saiatu naiz nundik eta nola izan otedan mudantza ori jakiten; bakarririk aditu det, alkatu zirala eche orretako billerako jaunak Maiatzaren azkeneko egunetako batean, eta ondoren izandu dira mudantza oiek; badakit euskalzaleak ezin gueiagorano badirala billera orretan eta damu det ez jakina jaun oiengandik jaio otedan mudantza ori ala ez.

Billera orretako jauna da gure Bikarioa, nor eztaikit zenbait aleguin duben eguiten jaun onak gure ama euskara bizkortzen, bein erriari euskaraz eliz-pestetako kantak erakusten, non len erdaraz eguiten ziran kantauak euskaraz eguitekoagn intzen eta esaten diratenez beste alde askotara zaitzen da gure euskara maitea bizkortzen. Zarauzko uri guztia daki jaun prestu onak emengo premileiza bere gain artu zuben ezkerro, len erdaraz eguiten ziran kanta-aldi gueienak (denak ezpada ere) orain euskaraz eguiten dirala. Zer iruditzen zatzute, jaun onen eguiteak goratze koak dirala? Bai, goratze koak dira, zergatik orrelako premileizariak dauden urietan maite izango da euskara itzal gabea, eta etsai samarrak izan arren indartsu biziko da.

Guertatu naiz lengo egun batean San Antonioren bederatziurrena eguiten ari diran eleiza batean ¡zenen pozkarria zegoan! irakurraldia eta kantauak danak euskaraz; eta izan arren goizeko bos eta erdiak, jendez bete. Leku done onetan bertan arratzaldean zazpietan zegoan Jesusen Biotz Donearen bederatziurrena, eta bera erdaraz; nere barruan galde eguin nuben: Zer guertatzen oteda, goizean euskaraz eta arratzaldean erdaraz? Oteda goizean erdalzalechoak oia largatzeko gogorik ezteutelako edo arratzaldean biltzen diranak euskaraz aditzen ezteutelako? ¡A! oroitzen naiz; izango da San Inazioaren se-

me Aita Sebastian Mendiburuk, Biotz. Done onen jaiera edo debozioa erdarerrian ango izkuntzan zabaldu zutelako. Eta emen euskalerrian gnola zabaldu zuen jaiera edo debozioa au Oiartzungo seme doatzu onak XVIII garren eunkidan, euskaraz ala erdaraz? Kondairak dionez euskaraz; ala bear zuan izan, zergatik orain aibat erdalzale etzan,

Etorri dira Bitoriatik beren eche- etara Don Pedro Eizaguirre diaro- noa, eta Berazadi ta Manterola azi- laria; Madrilletik Don Eleuterio Le- garra, otzakindaria; euskaldun onak IBAIZABAL-en bitartez ematen diet on- gui etorria.

Emen jartzen det, Don Juan Inazio Iztueta euskaldun sonatu zanaren berso bat.

¡O Euskara gozatsu zintzo jakintia! Ezagun da zu bizi zeraden tokia! Izan ta izango da beti maitatia Gogoz edan duena zedorren titia.

JENARO ELIZONDO.

Garagar-illaren 16-n 1903.

GURE SUSKRIZIÑO-BATZAILLAK

BIZKAIAN

Berneso, José Antonio Zabala; Lekeitio Julián Zarreta; Lemona, Prudencio Arrieta; Plencia, Bernardino Sierra; Munquia, Eustasio Bilbao; Markina, Felipe Eizaguirre; Durango, Roberto Solano; Ondarroa, Aquilino Echevarría.

GUIPUZKOAN

Donostia, Zacarias Leizaolaaren alarguna, 17, Loyola, Ibarategui; Aspetia, Salvador Bengoechea; Bergara, Francisco Oyanguren; Tolosa, Euterio Mokoroa; Irún, Francisco Fernández; Deva, Esteban Egaña; Zumaya, Pedro Ignacio Aizpuru; Zarauz, Jenaro Elizondo; Oñate, Fermín Bengoa; Monrre- gon, Antonio Kerejeta; Rentería, Gabriel Echebest; Pasaián Juan Valverde; Arca- chabaitan, Francisco Galdós.

LA EDITORIAL VISCANA derichon moldagutza
Gran Via, 26 eta Ledesma, 15.

- 6 -

rik ardoleguira) bekaigu beti bezela... erre- zina.

Andre Kat.—Bai bariassen zuekin naiz.

Bissente.—Aizak Pachiku; ¿badakik gure kapataza guizentzen ari dala posporuen guisa?

Pachi.—Bai, *doministiko* eguitean ezlik berialakuan alkandore botoia etengo.

Andre Kat.—Tori zute eta *proechu* (1) on dizutela.

Bissente.—Bekar bekar. (Artzen du eta eseritzen dira).

Pachi.—Bissente, tamaña ontan ari baguera lanian, iru urte barru ja zer leku berdiñak guerdituko diran emen! bidiak, tunelak, eche, fabrika eta makiña bat gauza on izango dek inguru ontan.

Bissente.—Bai, iru urtean munduak makiña bat buelta eman bear dizkik.

Pachi.—Egunian bat.

Bissente.—¿Eta gabian zenbat?

Pachi.—¡Au Josse-Maritarrak! aizak i, ara non dato- rren On Jose Antonio bere betiko buel- ta emanta.

Bissente.—¿Munduak bezela buelta emanta?

Pachi.—Bai guizaraju orrek buelta ezik jira-buelta ere badik!

Bissente.—Bai guizarajo orrek naiko dirua badik, bañan bai gorreri izugarria ere; orrek ez- tik aitzen urrutitik oju eguinta ere.

Pachi.—Eta berak *disimulatu* eguiten dik.

Bissente.—Alperrik iguizarajua! orren kontura nai-

(1) Itz errosek jartzeagatik sartzen ditut erderazko batzuk.

- 7 -

ko far eguin litekek; lenguan listeruak gal- detu ziokan ia euririk eguingo zuen, eta ¿baialdakik zer erantzun zuben?

Pachi.—¿Zer zer?

Bissente.—¡Beatzi-terdiak!... eta ustez ondo erantzun zutelako, matassa bañan gossuago joan ukan.

Pachi.—¡Emen dek! ¡Emen dek!

Bissente.—¿Zein? ¿Zezena?

Pachi.—Ez On Jose Antonio, bañu echekoa.

Bissente.—¿Chuliatuko al degu?

Pachi.—Ez... ez guizarajoa, naiko lan badik berekin.

Bigarren irudia

II

LENGUAK ETA ON JOSE ANTONIO

On Jose Antonio (azaltzen da esker aldeik).—Egun on jaunak.

Bi. ta Pa.—Ongui etorri.

On Jose.—¿Zer zer?

Bissente.—¡Gorra dala beori!

On J.—Eztet aitzen.

Pachi (ojuka).—Badakigu ori.

On J.—Nuan nuan beti bezela nere gosari orde- zpreskua artzera; neria jakina da (jende- ari) eguardi bitartean basocho bat ur presko eskonfakin. (Tabernara alderatzen da).

A. K. (tabernatik).—¿Beti bezela? (eskuakin sinu egui- ñaz).